

УДК 1.17+314/316:316.4+32:323.1
DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.2.16>

Зуєв Віталій Миколайович
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Берестейський проспект, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-2213-1525

Новіков Борис Володимирович
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Берестейський проспект, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-8850-315X

Франко Наталія Олександрівна
викладач кафедри філософії
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Берестейський проспект, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-1145-7220

УКРАЇНА: ТВОРЧИЙ ЗАПИТ НА ЗЛАМ АВТОРИТАРИЗМУ

***Актуальність проблеми.** В роботі авторитаризм розглядається як специфічна форма диктатури держави над суспільством і громадянами. За роки незалежності в Україні відбулася не демократична модернізація суспільства, а його специфічна неоавторитарна трансформація. Для радикального зламу існуючого авторитаризму українцям необхідно побудувати продуктивну модель переходу до дійсного народовладдя і здійснити реальний демократичний транзит. Наявний в Україні парламентаризм не є гарантією і показником свободи суспільства й розвитку демократії.*

***Мета дослідження.** Обґрунтування необхідності творчого зламу в Україні авторитарної суспільної системи й конституювання держави на засадах загальнонаціонального світогляду. **Методи дослідження.** Творчий, порівняльний, конструктивний, конкретно-історичний, єдності історичного й логічного. **Результати дослідження.** У статті вмотивовано необхідність подолання українського авторитаризму в площині трансформаційних, а не революційних соціальних змін. Принагідно аргументовано можливість застосування іноземного досвіду на шляху демократичних перетворень українського суспільства. Зроблено висновок про те, що кожний має розпочинати подолання авторитаризму з самого себе на основі його творчої елімінації.*

***Ключові слова:** політична філософія, принцип справедливості, авторитаризм, демократія, менталітет, національна ідея, комунікація.*

Вступ. Проголошення Україною незалежності було закономірним наслідком тривалої боротьби українського народу за свободу і самостійність. Подібне декларування виявилось можливим завдяки унікальній політичній ситуації, яка склалася внаслідок генерування виняткових обставин – розгортанню демократичного поступу України, зростанню серед українців остраху потрапити в новий відцентровий вир російської автократії, дезорієнтації заангажованої номенклатури внаслідок відсутності виразної лінії влади тощо. З погляду переважної

більшості аналітиків, головним соціальним прошарком, активність якого призвела до розвалу радянського абсолютизму, була тогочасна політична еліта. Розпочавши разом з державною номенклатурою революцію «згори», ця еліта не змогла втримати політичну ситуацію, що склалася в країні. Цей своєрідний політичний анархізм виявився розплатою за монополізм, абсолютну підпорядкованість людини державі в усіх сферах життєдіяльності та в способі мислення. Як виявилось, політична еліта і номенклатура не були готовими до наявних реалій життя та викликів нового інформаційного суспільства. Отож, перетворившись на гальмо суспільного розвитку, обидва зазначені соціальні прошарки мали б піти в небуття. Але формування української державності було настільки непередбачуваним, складним і суперечливим, що неможливо було спрогнозувати, що Україна на декілька десятиліть застрягне в трясовині авторитаризму. Останній як тип політичного режиму дуже схожий на тоталітаризм у його спрямованості на встановлення абсолютного контролю над суспільством і громадянами з боку держави [1; 7; 8; 13]. На думку Х. Арендт, такий політичний режим веде людство в нікуди [1, с. 127], бо є новою формою приреченої на злам диктатури.

Мета дослідження. Розглянути аспекти необхідності творчого зламу авторитарної суспільної системи й конституювання Української держави на засадах загальнонаціонального світогляду.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Сьогоднішній стан України, важко визначити й оцінити однозначно. Водночас можна досить виразно відтворити відповідь українських громадян на питання про те, яку країну вони будують. Адже навіть фахівці зазначають, що незважаючи на війну, українці переконані, що розбудовують демократичну державу. Але їхнє переконання щодо сучасного стану розвитку України радше було б назвати романтичним, бо лише затятий мрійник не здатний звернути увагу на те, що в державі, яка мала б здійснити демократичний транзит, не тільки сформувалася і продовжує функціонувати олігархія, але й легалізувалася номенклатурно-кримінальна соціальна верхівка з притаманними їй системними інтеграціями в суспільстві. А корупція постала ледь не візитівкою України на міжнародній арені. Не втішає навіть те, що й в інших країнах вона також не є винятком. Проте саме в нашій державі корупція визнана ледь не стихійним лихом, боротися з яким сьогодні намагаються не лише українці, але й європейці разом з народом США. Вітчизняні дослідники цього лиха визнали, що чиновницька капіталізація українського суспільства призвела до виникнення в державі нової форми авторитаризму – чиновницько-кланового корумпо-капіталізму [4, с. 331-332]. Йому притаманні такі основні риси, як 1) відчуження більшості суспільства від влади за умови одночасної багатовимірної залежності від неї; 2) одностороннє підкорення громадян правилам, нормам і приписам, які регламентують їхнє повсякденне політичне життя і водночас – довільне й безконтрольне здійснення державною владою своїх повноважень; 3) відсутність системи реальних гарантій прав людини й громадянина з боку держави, цілковита безпорадність індивіда перед чиновниками, повна відсутність законних підстав для його самозахисту; 4) тіньові присвоєння, розподіл і перерозподіл олігархією і номенклатурно-кримінальною чиновницькою верхівкою колишньої державної власності в умовах панування на всіх рівнях владної ієрархії тіньових, неформальних, клієнтальних стосунків; 5) злиття тотально корумпованої політичної влади, тіньової економіки і кримінального світу; 6) панування номенклатурно-корпоративних кланів, концентрація в їхніх руках політичної, економічної та духовно-інформаційної влади, симбіоз олігархії та авторитаризму; 7) утилітарне, корисливе використання олігархією і номенклатурно-кримінальною чиновницькою верхівкою демократичних норм і процедур як необхідної форми власної легітимації [7, с. 17]. З огляду на це йдеться про такий гібридний тип суспільного устрою й політичного режиму, про такий новітній різновид авторитаризму, за якого всеохоплюючий контроль, систематичні примус і насильство з боку посткомуністичної олігархічної влади щодо більшості населення здійснюється легітимно, з використанням демократичних технологій, до того ж не в жорстких, а у відносно м'яких формах, через безліч багатовимірних і стійких залежностей (соціокультурних, правових, економічних тощо) [7, с. 17-18]. Революційні потуги українців на початку XXI століття не змогли змінити ситуацію на краще.

Як наслідок, в Україні відбулася не демократична модернізація суспільства, а його специфічна неоавторитарна трансформація [11]. Щоб подолати останню, виконати дійсно демократичний транзит, країна має-таки знайти власний закономірний шлях суспільного розвитку.

Водночас подібний демократичний транзит повинен бути не безпретензійним перетворенням успадкованої Україною від СРСР форми авторитаризму. Має відбутися реальний злам нововиявленого авторитаризму як закономірного наслідку радянського авторитаризму в усіх його різновидах і проявах. Одними проблемами і суперечностями колишньої радянської суспільно-економічної системи сьогодні вже не можна пояснити провали і недолугість нинішніх українських реформ. І хоча часто-густо аналогії виявляються недоречними, однак напрошується приклад колишньої Німеччини, яка менше ніж за десятиліття після закінчення другої світової війни покінчила з повоєнною розрухою.

Хоча війна прискорила національну самоідентифікацію українців, суспільство значно запізнюється з соціальною ідентифікацією не тільки самого себе, але й конструктивно-творчого потенціалу нинішньої влади, яка обрала руйнівний курс перетворень, скерований діяльністю того соціального прошарку, який контролює економіку, насамперед «тіньову». Понад три десятиліття злиденного життя для багатьох українців виявилось замало, щоб зрозуміти, що ніякої «неліберальної демократії» в країні немає, через панування в країні політичного режиму, якому внутрішньо притаманний тотальний контроль над суспільством та особистістю з боку влади.

Крім того, з огляду на аналітичний контекст розгляду необхідності елімінації авторитаризму в Україні, в термінологічному аспекті краще надати перевагу не надто нечіткому поняттю «неліберальної демократії», а конкретному терміну українського авторитаризму. Насамперед тому, що така його форма має місце в історії розвитку нашої держави. А також через те, що українському авторитаризму притаманні специфічні ознаки, серед яких на особливу увагу заслуговують не лише загальні, але й однобічні індивідуальні залежності суб'єкта від влади, громадянина від держави. Такі узалежнення зумовлені закладеними передусім у політичну систему України і її Конституцію індустріальними соціально-політичними дисфункціями. Найістотнішим деструктивним елементом можна вважати такий розподіл влади, за якого в механізмі взаємодії трьох форм влади законодавча форма не може належним чином проконтролювати виконавчу або судову, а джерело влади – народ – усі три форми влади загалом. Тому думка про те, що Україна – це парламентсько-президентська республіка, в якій парламентаризму має належати провідна роль у розвитку держави, є слушною, але надто оптимістичною.

Отож, негвізні наслідки реформаторських потуг Української держави треба вбачати в тій моделі авторитаризму, яку політичні й державні лідери і їх оточення нав'язують власному народу, істотно обмежуючи його діяльність як суб'єкта історії. Повоєнна руїна навряд чи сприятиме ліквідації цієї кризи. Новітня фаза війни спонукала багатьох українців досягнути національну приналежність, відродити всенародний дух, повернути власну гідність, позбутися залишків комплексу меншовартості, визначити шлях розвитку в майбутнє, спираючись на історичне минуле і національні традиції, а також на осмислення й освоєння досвіду історичного поступу сусідів, допомога яких виявилася запорукою збереження української політичної нації.

На жаль, доводиться констатувати, що буденна свідомість значної кількості населення поки ще залишається переповненою очікувальними мотивами. Соціальна пасивність, правовий нігілізм, комплекс неовов'язковості й упертості тощо продовжують залишатися самотніми ознаками української ментальності [12, с.174], які не сприяють маніфестації українцями гідного місця серед розвинених народів світу. Низька економічна і соціальна ефективність розпочатих реформ та їхнє злиття з кримінальною складовою виявилися завершальним штрихом до портрета нинішнього авторитарного режиму [6].

Європейці відверто не бажають мати справу з носіями менталітету, який ґрунтується на осмисленні евристичних можливостей і націєтворчого потенціалу власних традицій, сучасних параметрів української національної ідеї. Адже саме зазначені аспекти менталітету українців є тією основою моральної, структурної, інституціональної стійкості національної спільноти, яку не зможуть похитнути жодні чужі конструкції суспільного ладу, моральні імперативи в душі

«протестантської етики», моделі «цивілізаційного» мислення, «трансформації» суспільства, освіти, виховання [10, с.51-52; 13, с.342-343]. Носії подібного специфічного світосприйняття і світорозуміння вже найближчим часом доволі незручно почуватимуться не тільки серед європейців. І саме вони якнайшвидше повертатимуться та розбудовуватимуть повоєнну Україну. Але багато хто назавжди залишаться поза її кордонами.

Як ідеократична держава Україна не може існувати без власної національної ідеї, соціального ідеалу тощо. Але, ставши після здобуття незалежності на шлях ідейного плюралізму, країна опинилася в глибокій духовній кризі, вихід з якої передбачає створення і запровадження інтегральної ідеології. Здавалось би, що саме українська національна ідея, яка формує й узалежнює між собою смислові центри національної свідомості, мала би бути каталізатором демократичних перетворень суспільства. Проте не слід забувати, що демократія – це стан динамічної рівноваги політичних спрямувань у суспільстві за умови їхньої розмаїтої рівнорядності й рівновартості. Надання переваги націєтворчому чиннику може порушити баланс політичних спрямувань у кращому разі в бік націонал-демократичних перетворень. Але й вони сьогодні неможливі з огляду на тотальну централізацію влади і відсутність рівноваги між національними і наднаціональними структурами. Тому розбудова України на засадах «націєтворчого потенціалу власних традицій» може призвести до появи специфічної форми націонал-монархізму на зразок націонал-соціалізму. Однак найближчим часом не варто очікувати його виникнення, оскільки в українському суспільстві відсутні умови для створення інтегративної ідеології на ґрунті суто національної ідеї [5; 9, с.21-22], без якої націонал-демократія втрачає функціональність.

Усі спроби некритичного перенесення на вітчизняний ґрунт сторонніх конструкцій суспільного ладу є недієздатними. Адже реформатори недостатньо розуміють, якою мірою трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні, підлягають загальним закономірностям демократизації третьої хвилі, а якою – є специфічним класом явищ, котрі підпорядковуються внутрішній необхідності розвитку й покликані до життя особливими чинниками. Тому основні ідеї першочергових реформ мають бути концептуалізовані в різних теоретичних моделях – і як демократизація політичної системи зі збереженням її традиційних рис, і як перехід від авторитаризму спочатку до «імперативної», а від неї – до дійсної демократії на основі дотримання принципів національного самовизначення та національної ідентичності. Крім того, подібна концептуалізація накладатиметься на вже розгорнуті в площині поступу сучасних філософських ідей наявні парадигми соціального розвитку. Адже, як свідчить своєрідний ренесанс західної політичної філософії, руйнація ілюзій або ідеологій не обов'язково породжує сумніви або скептицизм. Навпаки, всупереч будь-якій кризі вона насамперед призводить до плідного творчого перегляду попередніх ідей.

Треба також мати на увазі, що сучасна західна філософія, особливо у контексті притаманної їй етико-політичної думки, давно втратила надію радикально змінити людину і суспільство. На основі увиразнення принципів справедливості й добротності представники політичної філософії як складової частини філософії моралі намагалися знайти смисл в існуванні особистості в межах і окремого соціального утворення, і суспільства загалом та встановити, які соціальні інститути є найпотрібнішими для координації життя й діяльності індивідів. І хоча ці питання мають давню історію, саме в кінці ХХ століття проблема подолання авторитаризму виявилася однією з визначальних серед різних напрямів філософії моралі. В межах сучасної політичної філософії розгорнулося опрацювання нових соціальних технологій дослідження суспільних проблем. Розгляд сутності демократії П. Рікером, справедливості Д. Ролзом, Ю. Габермасом прозорого суспільного ладу, чеснот вірності окремій спільності Е. Макінтайром, етноетики й універсалістської макроетики К.-О. Апелем, відповідальності Г. Йонасом та іншими філософами сприяли не тільки вивченню сфер політики і управління, але й пов'язаних з ними розмаїтих соціальних практик. Запропоновані представниками політичної філософії ідеї щодо вирішення характерних для кризового суспільства проблем можуть слугувати основою для усунення притаманного українському суспільству кризового становища.

Подібному творчому осягненню задумів західних філософів щодо креативної елімінації авторитаризму могло б сприяти осмислення і перенесення у вітчизняну духовну традицію провідних ідей Ролзової теорії справедливості [15]. Саме вони щонайперше привертають до себе увагу тому, що автор створював власну концепцію справедливості як загальну теорію, за якою можна оцінювати моральну легітимність будь-якого суспільства. Крім того, попри висловлені на її адресу критичні зауваження, праця Д. Ролза «Теорія справедливості» дотепер залишається обов'язковою складовою частиною багатьох навчальних програм у США. Її автор визнавав, що запропонована ним теорія справедливості може бути застосована переважно до суспільства конституційної демократії. І це саме те, що сьогодні потрібно українському суспільству, в якому подібна форма його існування лише задекларована, але насправді відсутня. Отже, конституційна демократія має, нарешті, утвердитися в Україні на основі тих принципів, на які спираються соціальні інститути саме такої демократії. Також повинен запанувати і зміцніти той «широкий консенсус», який, на думку Д. Ролза, поділяють усі розумні люди, які підтримують демократію і конституціоналізм [8. с. 234].

Братися до утвердження справедливості – цього засадничого принципу новітнього існування українського суспільства загалом і кожного його члена зокрема – доведеться вже найближчим часом. Оскільки всім нам тут, в Україні, як ніколи потрібні мир і безпека, свобода і справедливість, процвітання і багатство тощо. Бо зубожілий, знемагаючий від несправедливості, виснажений війною довготерпеливий український народ хтозна скільки ще часу буде толерантним до запровадженого наявним політичним режимом тотального контролю над суспільством і особистістю.

Водночас подолання українського авторитаризму не обов'язково має відбуватися в площині революційних соціальних змін. Для суспільства, яке зазнало значних людських втрат у розв'язаній росією неспровокованої війні, значно привабливішим є еволюційний шлях соціального розвитку. Тому творча елімінація авторитаризму в Україні могла б бути розгорнутою не тільки в річищі спокусливих задумів представників практичної філософії, але й у їхньому поєднанні з ідеями сучасної соціології. Під цим оглядом творчому розв'язанню актуальних завдань розвитку українського суспільства могли б сприяти ідеї Ю. Габермаса. Як вважав німецький філософ, крім діяльності, спрямованої на досягнення успіху, людині також притаманна діяльність, орієнтована на взаємне розуміння, на досягнення згоди між суб'єктами [2, с. 511]. «В тому випадку, коли особистості орієнтуються на досягнення успіху, інакше кажучи, коли вони концентрують власну увагу тільки на наслідках своїх дій, вони намагаються досягти цілей, що мотивують їхні дії, впливаючи задля цього – всілякими зовнішніми засобами, за допомогою «палиці або пряника», погрозами або звабливими обіцянками – на умови, які визначають ситуацію і, при нагоді, на рішення та мотиви свого візаві... Такій ситуації я протиставив би те, що назву «комунікативною активністю», яка має місце тоді, коли особистості намагаються узгодити плани власних дій зсередини й домагатися своїх відповідних цілей лише за умови, що між ними існуватиме або зможе підтримуватися злагода щодо ситуації та передбачуваних умов» [3, с. 513-514]. Тому Ю. Габермас пропонує розрізняти, з одного боку, інструментальний і стратегічний види діяльності, які в підсумку передбачають успіх і результат, а з другого – пов'язану насамперед із раціональною аргументацією комунікативну діяльність на основі згоди і взаємин між партнерами зі спілкування. З погляду філософа, нормативна природа раціонального чинника забезпечує невимушену комунікацію і визначає її критерії, які дозволяють оцінювати прозорість суспільних відносин, їхню автентичність та відкритість. Застосування комунікативної діяльності має забезпечити утворення опертого на взаємне розуміння прозорого громадянського простору.

Отже, функціонування в Україні дійсного громадянського суспільства обов'язково повинне ґрунтуватися на етиці й політиці, які сформовані на засадах комунікації. «Раціональний розум, сконцентрований на суб'єкті, визначає міру його раціональності, виходячи з критеріїв істинності та успіху, що регулюють відношення, в яких суб'єкт, котрий пізнає і діє задля досягнення певної мети, перебуває зі світом можливих об'єктів або станів. Але від того моменту, коли ми почнемо розуміти знання як опосередковане комунікацією, раціональність вимірюється

спроможністю осіб, які беруть участь у взаємному спілкуванні, самоорієнтуватися, скоряючись вимогам обґрунтованості, що накладаються на інтерсуб'єктивне спілкування. Комунікативний раціональний розум запроваджує критерії раціональності як функцію аргументаційних процедур, що мають за мету високо оцінювати претензії на пропозиційну істинність, на нормативну слушність, на суб'єктивну щирість і, нарешті, на естетичну недоречність» [2, с. 511].

Висновки. Повоєнне українське суспільство не зможе належним чином вийти з кризового стану й вирішити наявні проблеми тільки силовими методами. Бо не завжди розв'язуючи власні проблеми в конфліктах або в боротьбі, людина може завдяки комунікативній раціональності вступити в діалог, спілкуватися з іншими людьми. «Вона переживає свій мовний досвід як упорядковану комунікацію, яка включає в себе, на рівні конотацій, ту властивість, завдяки якій комунікація може примирити співрозмовників, не вдаючись до примусу і створюючи консенсус, коли ті, хто бере в ній участь, долають завдяки раціонально вмотивованій згоді концепції, спочатку позначені суб'єктивною упередженістю. Комунікативний раціональний розум виражає себе в децентралізованому розумінні світу» [3, с. 514]. І в продовження цієї думки, – подолання авторитаризму кожний має розпочинати з самого себе на основі його творчої елімінації, а не шляхом пошуку або запозичення «дороговказних» проєктів побудови поставторитарного українського суспільства. Принагідно не забуваючи про постійну самокритику демократії як дієвий засіб її розвитку [13, с. 354-355].

На шляху соціальних трансформацій треба відмежовуватися не стільки від «чужоземних конструкцій суспільного ладу», скільки від їхнього некритичного, некреативного запозичення на підставі калькування стороннього досвіду. Так само не варто надто вивищувати й переоцінювати націєтворчий потенціал власних традицій порівняно з тими народами, соціальні технології і досвід вирішення трансформаційних проблем яких видаються дуже привабливими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арндт Х. Джерела авторитаризму. Київ, 2005. 584 с.
2. Габермас Ю. Філософська розмова про новітні часи. *Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки*. Київ, 1998. С. 511-512.
3. Габермас Ю. Мораль і комунікація. *Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки*. Київ, 1998. С. 513-514.
4. Гош О.П. Політична економія капіталізму і післясоціалістичного перехідного суспільства. К.: Преса України, 2005. 451 с.
5. Гринів О. Українська національна ідея як проблема науки. *Етнічна історія народів Європи. 2001. Вип. 9. С. 4-8*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2001_9_3
6. Державна антикорупційна програма на 2023-2025 роки. URL: <https://minjust.gov.ua/m/akti-antikoruptionsynogo-zakonodavstva>
7. Полохало В. Політологія посткомуністичних суспільств в Україні і Росії (До методології політичного аналізу). *Політична думка*, 1998. №2. С. 9-22.
8. Роулз Д. Політичний лібералізм. *Сучасна політична філософія: Антологія*. Київ, 1998. С. 192-238.
9. Руденко Ю.Ю. Інтеграційні засади національної ідеї в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Сер. 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2020. Вип.28. С.19-23.
10. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. Київ, 2011. 336 с.
11. Суспільна трансформація і державне управління в Україні. Політико-правові детермінанти. Цветков В.В., Кресіна І.О., Коваленко А.А. Київ, 2003. 496 с. [Електронний ресурс]. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012_1_2/Vazarna.pdf.
12. Українська етнічна нація. Горелов М.Є., Моця О.П., Рафальський О.О. Київ, 2012. 192 с.
13. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність. О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ, 2022. 512 с.
14. Habermas J. Teoria i praktyka. *Wybor pism*. Warszawa, 1983. 560 s.
15. Rawls J. Teoria sprawiedliwosci. Warszawa, 1994. 870 s.

REFERENCES

1. Arendt Kh. (2005). Dzherela totalitaryzmu. [Sources of authoritarianism]. K.:Dukh i Litera, 584 s. [in Ukrainian].
2. Habermas Yu. (1998). Filosofska rozmova pro novitni chasy. [Philosophical conversation about modern times]. Postup suchasnykh idei: Panorama novitnoi nauky. K.:Osnovy. S.511-512. [in Ukrainian].
3. Habermas Yu. (1998). Moral i komunikatsiia. [Morality and communication]. Rius Zh. Postup suchasnykh idei: Panorama novitnoi nauky. K.: Osnovy. S. 513-514.[in Ukrainian].
4. Hosh O.P. (2005). Politychna ekonomiiia kapitalizmu i pisliasotsialistychnoho perekhidnoho suspilstva. [Political economy of capitalism and post-socialist transitional society]. K.:Presa Ukrainy. 451 s. [in Ukrainian].
5. Hryniv O. Ukrainska natsionalna ideia yak problema nauky [The Ukrainian national idea as a problem of science]. Etnichna istoriia narodiv Yevropy. Vyp. 9. S. 4-8. http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2001_9_3[in Ukrainian].
6. Derzhavna antykoruptsiina prohrama na 2023-2025 roky. [State anti-corruption program for 2023-2025]. <https://minjust.gov.ua/m/akti-antikoruptsiynogo-zakonodavstva> [in Ukrainian].
7. Polokhalo V. (1998). Politolohiia postkomunistychnykh suspilstv v Ukraini i Rosii (Do metodolohii politychnoho analizu). [Political science of post-communist societies in Ukraine and Russia (To the methodology of political analysis)]. Politychna dumka. № 2. S. 9-22.[in Ukrainian].
8. Roulz D. (1998) Politychnyi liberalizm. [Political liberalism]. Suchasna politychna filosofiiia: Antolohiia.Uporiadnyk Yanosh Kish. K.: Osnovy. S. 192-238.[in Ukrainian].
9. Rudenko Yu.Yu. (2020) Intehratsiini zasady natsionalnoi idei v Ukraini. [Integrative principles of the national idea in Ukraine]. Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Ser. 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin. Vyp. 28. S.19-23.[in Ukrainian].
10. Stepyko M.T. (2011). Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia. [Ukrainian identity: phenomenon and principles of formation: monograph]. K.: NISD,. 336 s.[in Ukrainian].
11. Tsvietkov V.V., Kresina I.O., Kovalenko A.A (2003). Suspilna transformatsiia i derzhavne upravlinnia v Ukraini. Polityko-pravovi determinanty. [Social transformation and public administration in Ukraine. Political and legal determinants]. K.: «In Yure». 496 p.[in Ukrainian]. Retrieved from URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012_1_2/Bazarna.pdf[in Ukrainian].
12. Horielov M.Ye., Motsia O.P., Rafalskyi O.O. (2012). Ukrainska etnichna natsiia. [Ukrainian ethnic nation]. K.: Eko-prodakshn. 192 s. [in Ukrainian].
13. O. Rafalskyi (kerivnyk), Ya. Kalakura (naukovyi redaktor), O. Kalakura, M. Yurii. (2022). Tsyvilizatsiina identychnist ukrainstva: istoriia i suchasnist. [Civilizational identity of Ukrainians: history and modernity]. Kyiv: IPIEnD im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. 512 s. [in Ukrainian].
14. Habermas J. Teoria i practyka. Wybor pism. Warszawa, 1983. 560 s.
15. Rawls J. Teoria spraviedliwosci. Warszawa, 1994. 870 s.

Zuiev Vitalii Mykolaiovych

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
37, Beresteiskyi ave., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2213-1525

Novikov Borys Volodymyrovych

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Philosophy
National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
37, Beresteiskyi ave., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8850-315X

Franko Nataliia Oleksandrivna

Teacher at the Department of Philosophy

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

37, Beresteiskyi ave., Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-1145-7220

UKRAINE: A CREATIVE REQUEST TO BREAK AUTHORITARISM

Relevance of the problem: *In the work, authoritarianism is considered as a specific form of state dictatorship over society and citizens. During the years of independence, not democratic modernization of society took place in Ukraine, but its specific neo-authoritarian transformation. In order to radically break the existing authoritarianism, Ukrainians need to build a productive model of transition to genuine democracy and implement a real democratic transit. The existing parliamentarism in Ukraine is not a guarantee and indicator of the freedom of society and the development of democracy.*

The purpose of the study is to substantiate the need for creative disruption of the authoritarian social system in Ukraine and the constitution of the state on the basis of a national worldview. **Research methods** are creative, comparative, constructive, specific-historical, unity of historical and logical. **Research results.** *The article motivates the need to overcome Ukrainian authoritarianism in the plane of transformational, not revolutionary, social changes. The possibility of applying foreign experience on the path of democratic transformations of Ukrainian society is argued. It was concluded that everyone should start overcoming authoritarianism from themselves on the basis of its creative elimination.*

Key words: *political philosophy, principle of justice, authoritarian, democracy, mentality, national idea, communication.*